

Завръщане към „Времето на кварките“ и „Ева Бехщайн“ на ОСАИК 36 Маймуни

Фокус групи за измерване на дългосрочния ефект от научно театрални представления върху публиката

*анализ от Милена Бербенкова с редакция от Петя Колева,
Интеркултура Консулт
Април, 2021г.*

В периода 24 – 25 април 2021 г. бяха проведени 3 фокус групи с представители на публиките на „Ева Бехщайн – Нощта на прилепите“ от 2011 г. (автор Гергана Димитрова), миниатюра „Времето на кварките“ от 2012 г. и цяло представление „Времето на кварките“ от 2013 г. (идея Гергана Димитрова, съавтор Ивайло Миленков). Трите представления са продукции на „36 маймуни“ и режисирани от Гергана Димитрова.

Срещите се проведоха както следва:

- **24 април 2021 г. от 11:00 ч.** – „Ева Бехщайн – Нощта на прилепите“, проведено през 2011 г. във Водната кула в София – среща с 3 участници с различен профил, някои от които работят в сферата на науката; с частично включване от четвърти участник, който е бил 6-годишно дете по време на представлението.
- **24 април 2021 г. от 15:00 ч.** – миниатюра „Времето на кварките“, проведена като част от „ПроТекст 5: Навреме“ през 2012 в Централна минерална баня, София – среща с 4 участници, някои от които са свързани с културния сектор и сферата на сътрудничество между наука и изкуство.
- **25 април 2021г. от 11:00 ч.** – „Времето на кварките“, проведено през 2013 г. в кино „Македония“ – среща с 5 участници, силно свързани с независимия сектор, един от тях изследовател на практики на партньорство между секторите на наука и изкуство.

Срещите бяха с продължителност 1 час и в тях участваха общо 12 човека. Срещите бяха тематични спрямо всяко събитие, а сред участниците преобладаваха жените – 7 от 12 човека.

Много от участниците имаха опит с повече от 1 представление на същата организация. Тази предпоставка създаде възможност да се изгради цялостна представа за оценката, която участниците дават на продукциите на „36 маймуни“ и техния ефект върху тях.

Основните въпроси, които бяха дискутирани на срещите са:

1. **Какво оставя най-трайно впечатление:** Какво си спомнят участниците от събитието, което са посетили, и какво им е направило най-силно впечатление.
2. **Промени в нагласите:** След представлението, променило ли се по някакъв начин отношението им към темата, която е била представена
3. **Интереси към теми и формати:** Какви други събития свързващи изкуство и наука са от интерес за тях

Анализ

Фактори за изграждане на трайно впечатление

Мнозинството участници са възрастни, които имат отношение към сферата на културата или науката. Това най-вероятно предопределя яркостта на отделни впечатления, останали в съзнанието им, и разнообразните детайли. Някои помнят конкретни детайли от представленията, докато други споделят спомени за общи щрихи като атмосфера и пространство.

Единственият участник, който е бил дете по време на посещението си на едно от събитията, се включи само частично в срещата за „Ева Бехщайн“. Той е бил на 6 години, когато е присъствал на събитието преди 10 години, но е запазил блед спомен за мястото на представлението и движението в него. Потенциал: да се провери дали това е в синхрон с процеса на запазване на спомени от детска възраст, тъй като няма друг участник, с който да се потвърди.

1. **Алтернативното пространство** – всички отбелязват, че помнят пространството, защото то е било различно от „театрална зала“. Това е първото, което респондентите споделят при въпроса „Какво си спомняте от събитието?“. **За много от участниците театралното представление е шанс да видят за първи път дадено пространство или да го видят по нов начин.** Единственият ярък спомен останал у участника, който е бил дете по време на посещението си на „Ева Бехщайн“ е „изкачване по стълби и зелена поляна“, няма спомен за тематиката на самото събитие.

Осъществяването на театрален спектакъл в нетрадиционно пространство недвусмислено се възприема като важно предимство на представлението. Някои участници споделят, че към момента им липсва възможността да присъстват на представления в такъв тип пространство, тъй като не намират такива предложения.

2. **Движението на публиката заедно с историята** е друг ярък спомен, споделен от повечето участници. Мястото на публиката в пространството и нейното движение са елемент в развитието на историята. В „Ева Бехщайн“ във Водната кула, публиката е поканена да се изкачва и да среща нови актьори, които разказват следващата част от историята, докато не стигне до върха на кулата, където ги очаква кулминацията. Във „Времето на кварките“ публиката се движи между различни стаи или станции (в зависимост от пространството). Тя ги изследва, докато действието се развива до / около публиката. Един от зрителите споделя завръщане към този спомен. Години след като е присъствал на „Времето на кварките“ в Централна минерална баня, се върнал на мястото – вече като музей, и споменът от преминаването през специфичните пространства, както и мястото на конкретни елементи от спектакъла в тях, се е завърнал.

Движението през пространството изгражда усещане за лично преживяване, което е ключов момент за формиране на спомен и положително мнение относно постановката.

3. **Интерактивност:** Важен елемент е обвързването на науката с играта като взаимодействие. През играта публиките, особено децата, могат да научат и разберат повече от научните теми и факти. Елементът на **откривателство**, който ангажира ума и сетивата, отново е предпоставка за лично преживяване от страна на публиката. Някои участници споделиха, че този елемент заедно с **хумора**, с който е поднесена темата, са събудили тяхното любопитство, като в същото време са ги накарали да се чувстват „може би“ по-умни

отколкото са. Тези мнения сочат и към значимостта на проявеното **уважение към публиката, която усеща, че представлението не я подценява (обучава).**

За сравнение: Опитът на един от участниците с изложба, свързваща визуалното изкуство с физика, е че тя била твърде опростена, може би по-подходяща за детска публика. Друг зрител, сподели спомен за други изпълнителски проекти, в които той не е харесал превеса на образователното над занимателното, което е убило любопитството и интереса към събитието.

При сравнение с други преживявания, свързващи изкуство и наука, включително научен театър и такива, които участниците са преживели по-скоро, се изтъква фактът, че интерактивният характер на „Ева Бехщайн“ и „Времето на кварките“, е причина участниците да си ги спомнят по-добре, отколкото тези събития, които са преживели по-скоро.

4. **Актьорите / презентаторите** – ентузиазмът на учените и екипа, когато представят темите, за които говорят. Няколко участника споменават значимостта на участието на учени в научно театрални събития и считат, че това са интересни хора, които могат да представят информацията по вдъхновяващ начин. Техният ентузиазъм може да „зарази“ публиката и тя да припознае темата като близка до себе си. За един от участниците в срещата за „Ева Бехщайн“ именно ентузиазмът на Антония Хубанчева, ученият в екипа на представлението, е спомогнал за това представлението да остави трайна следа в съзнанието му и да изгради положително мнение за прилепите. Други ясно си спомнят увлекателността на диалога между Ивайло Миленков и Петър Мелтев.

Тези четири особености в подхода на представяне на научна тема правят представленията **оригинални в очите на участниците.** За всички тях, особено за двама участници, които споделиха и професионален интерес към това междусекторно сътрудничество, **именно усещането за оригиналност създава трайно впечатление и интерес към този вид театър.** То може да промени нагласите на публиките спрямо темите или спрямо секторите на наука и изкуство като цяло.

Промени в нагласите

Научният театър, анализиран в спомените за тези представления, има личен характер, като изгражда емоционална връзка. Няколко респонденти споделят, че намират това за водещо при изграждане на нагласи спрямо научните теми или промяна в досегашни разбирания.

Съпреживяването на темите и участието на публиката в *експеримента* позволяват на публиките да почувстват темите близки и да се развълнуват. Особено за хора, които нямат явен интерес към наука или споделят, че намират трудност в запомнянето на факти и теми, процесът на съпреживяване се очертава като основен за формиране на отношение към науката и този вид представления. Важна е балансираната, умерена връзка между наука и театър, а не само представяне на факти. Чисто образователния подход е причина за дистанциране на публиката в други събития, според изказване на участник.

„Разширяване на хоризонтите“ и осъзнаване на значимостта на темата: Няколко участника споделиха, че макар след представлението да не са положили специални усилия да се информират повече по темата в него, тя присъства в съзнанието им в положителен контекст след съответното преживяване. За един от участниците в „Ева Бехщайн“ събитието е поставило начало на по-добро разбиране на околната среда, осъзнаване за присъствието на различни видове в нея и значимостта

на прилепите за биоразнообразието. Това е променило нагласите му спрямо прилепите от неутрални към позитивни. При следващи срещи с темата – случайно или нарочно: при посещение на друго събитие или при слушане на радио интервю, в съзнанието му са изниквали спомени за събитието, които са го карали да задържи вниманието си върху случващото се. За няколко от участниците присъствието на събитията ги е срещнало с нова информация, за която те не са знаели, части от която помнят и до днес. Един от участниците споделя, че след посещение на „Времето на кварките“ известно време е търсил повече информация по темата.

По-добро разбиране за учените и тяхната работа – за някои участници тези представления са създали интерес към българските учени и тяхната работа, която преди това в голяма степен е била невидима за тях. **Учените като творци и креативни хора** – събитията са потвърдили за тях възможната връзка между наука и изкуство и възможността те да си сътрудничат. За други, тези срещи са показали, че две сфери, които преди те са считали за взаимно изключващи се, могат да работят заедно. У един от участниците тези събития са предизвикали изключителен интерес към личностите зад науката, което той сподели и като интерес към бъдещи събития.

Положително отношение към изкуството – някои от респондентите споделиха, че тези представления са променили отношението им към самия театър и изпълнителските изкуства. Докато преди някои от тях са асоциирали театъра с остарели теми в прашни зали, които посещават само по-възрастните хора, **тези представления са показали за тях една жива, съвременна страна на сценичното изкуство**. За някои това е бил един от първите примери за драматургия на **не-театрална литература**. Представянето на този нов вид теми в драматургични текстове е послужило и като професионално вдъхновение в последствие. Например, повлияло е на хората от **творческия сектор** да разработват свои постановки с научен характер с цел да приобщат широката публика към науката. За **публиката**, според един респондент, тази среща със **свободната сцена в България** го е „спечелила“ и след нея продължава да търси представления от независими артисти.

Интереси към формати и теми на научни събития за широка публика

Участниците правят разграничение между преживяванията в събития, популяризиращи науката като TED Talks, Ratio и Софийски фестивал на науката (примери споменати от участниците); и научен театър. Някои от тях имат интерес и към двата типа събития, но **преобладава мнението, че научният театър, във формата, в която са го усетили при представленията „Ева Бехщайн“ и „Времето на кварките“ предоставя възможност за съпреживяване, която дава добавена стойност**, спрямо другия тип събития. Няколко участници споделиха своя интерес към конкретни формати и теми, а други намират участието на учени в театрални проекти от най-голям интерес.

- **Интерактивни събития:** научен сетивен театър лабиринт; ескейп стая – тези формати бяха конкретно назовани от участници като нещо, към което биха имали интерес.
- **В алтернативни пространства** – споделена беше нуждата от още преживявания в различни пространства. Един от участниците сподели интерес към творчески събития в научна институция. Това би открило науката, в момента недостъпна и в обикновено непристъпни пространства, за хората извън нея. Други възможни пространства – сгради на музеи или дори пещери, външни пространства.
- **Събития, включващи истински учени в ролята на актьори / презентатори** – това предложение, цитирано и в анализа по-горе, се мотивира от факта, че за някои от участниците учените и тяхната работа, особено в България, са били невидими. Споделено

бе и разочарование от липсата на учени и научни теми в публичното пространство предвид изключително значимата им работа, често непозната за обществото. Някои участници споделят, че учените като хора са от изключителен интерес за тях и биха искали да ги видят в роля, в театрално събитие без актьори.

- **Еко тематика:** Тази тема изглежда лесно припознаваема за участниците, заедно с темите от астрофизиката. Някои участници ги свързват с научно-фантастични кино продукции, предизвикали интереса им. Темата за устойчивото развитие и опазването на околната среда както и други теми от връзката **човек – наука са важни:** изчезващи видове, как да ги предпазваме; базови знания за това как да се държим в природата. Теми, които се считат за „магични“ и интригуващи, когато са представени добре и по оригинален начин са: физика и астрономия; химия и дори математика. Хуманитарните науки са видени като по-близки и по-познати на театралното изкуство, затова може би не бяха споменати като конкретни теми.

Други насоки:

- Всички участници са се включили в събитията, защото са познавали някой от организаторите или участващите артисти. Дори участници, които са попаднали случайно на представлението, са били привлечени от това, че виждат някой, когото познават сред организаторите. Това може да се дължи на профилите на подбраните участници, но участниците в една от групата потвърдиха, че не посещават събития на организации/артисти, които не познават, или, които не са им препоръчани от някого.
- Творците, които работят в сектора наука-изкуство, също споделят че е важен баланса и продължителното изграждане на партньорство между култура и наука. Според тях, често се случва научни институции да използват арт акции за ПР и сътрудничеството да е спорадично, което не се оценява положително от създателите на политики и финансиращите институции в сектора.
- Един от тези професионалисти, който е провел проучване сред български научни организации и институции за готовност за сътрудничество със сектора на изкуството, сподели, че е получил неочаквано положителни резултати. Някои от институтите на БАН са споделили, че са открити за такова сътрудничество: да предоставят пространство и съдействие за работа на артисти, и др.
- За друг от тези професионалисти е важна връзката с висшето образование – споделят опит от други държави, в които университетите работят усилено за изграждането на междусекторни връзки.
- Относно други проекти в България, свързващи изкуството с други сектори, в една от срещите, бяха споделени проекти със социална значимост. Такива за хора в неравностойно положение, както и още 1 или 2 проекта свързващи изкуство и технологии и изкуство и наука. Участниците нямаха знание или опит с други такива партньорства. Един от тях, от сектора на рекламата, сподели, че в неговата работа, често клиентите търсят възможности за изразяване на социална отговорност, като това може да включва партньорство с културния сектор, но не беше споделят конкретен пример и дали това се случва и под каква форма. Остава впечатлението за непознатост на други видове междусекторно взаимодействие с участие на изкуството.